

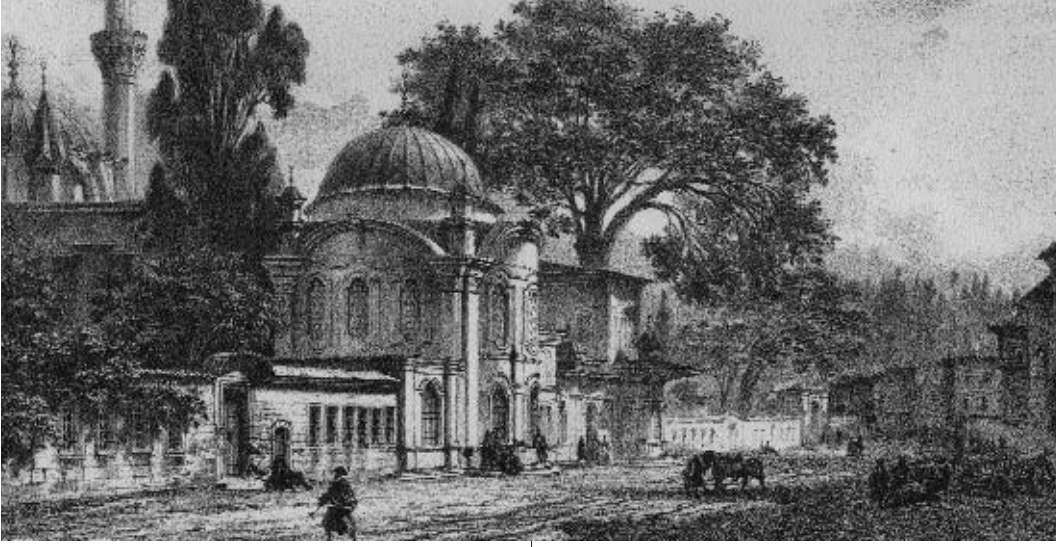
SAHSULTAN İLE ZAL MAHMUT PAŞA VAKFIYESİ

Dr. Mustafa GÜLER

*1969'da Kütahya' Hisarcık'ta doğdu. İlköğretimini Hisarcıkta, Ortaokulu İstanbul Sarıyer Ortaokulunda, Liseyi de Balıkesir Lisesinde bitirdi.
1986'da kaydolduğu M.Ü. İlahiyat Fakültesinden 1991'de mezun oldu. Aynı Üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Osmanlı Devletinde Haremeyn Vakıfları" adlı tezi ile doktor oldu. 1991 - 1995 yılları arasında öğretmenlik yaptı.
Halen Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen -Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde öğretim elemanı olarak çalışıyor. İngilizce ve Arapça biliyor.
Evli ve üç çocuk babasıdır.*

Zal Mahmut Paşa Camii ve Külliyesinin Gravürü, Belediye Arşivinden

Yakın ya da uzak geçmişte yaşanan siyasi hadiseler yorumlanırken, devrin kültürü, medeniyeti ve teşkilatı gibi temel hususlar dikkate alınırsa daha isabetli sonuçlara varmak mümkün olur. Osmanlı sultanları, hanım sultanlar, vâlideler ve idarecilerle ilgili değerlendirmeler de bu husus tam olarak aydınlatılmadığından bir takım yanlış değerlendirmeler yapılmaktadır. Bilhassa vâlide ve hanım sultanlar ele alınırken, ya siyasi hadiselerle müdahaleleri ön plana çıkarılmakta, ya da kimsenin bilemeyeceği mahrem hayatları konu edilmekte, onların vakıfları, hayır eserleri ve sosyal faaliyetleri üzerinde fazla durulmamaktadır. Bu minval üzere aşağıda vakıflarını ele alacağımız Şahsultan ile Zal Mahmud Paşa, yaptıkları hayır hizmetleri ile temel gayelerinin millete hizmet olduğunu göstermişlerdir.

Ele aldığımız vakfın kurucularından biri olan Şahsultan(951-988/1544-1580) Sultan II. Selim ile Nurbânû Sultan'ın kızlarıdır. Diğer kardeşleri Gevherhan ve İsmihan sultanlardır. İlk olarak Çakırcıbaşı Hasan Paşa ile evlenen Sultan, ondan boşanıp ardından Zal Mahmud Paşa ile evlenmiş, bu evlilikten bir kızı ile Köse Hüsrev Paşa olmuştur. Şahsultan'ın hayatıyla alakalı zikredilmeyen diğer bir husus da onun 980/1572 senesinde hac yapmış olmasıdır. 4 Rebiulevvel 980/15 Temmuz 1572 tarihinde İstanbul'dan ayrılan Şahsultan'ın yol güvenliğinin sağlanması amacıyla Anadolu, Karaman, Niğde, Adana ve Halep beylerine emir yazılmıştır. Ayrıca Şam Beylerbeyi ve Emir-i Haccından Şam-

Mekke arasındaki yolculuğun güvenliği için gerekli tedbirleri almaları istenmiştir.

Diğer vâkıf Zal Mahmud Paşa ise Bosna'lı olup Enderun'da yetişmiş, Kanunî Sultan Süleyman zamanında çeşitli seferlere katılmıştır. 960/1552'deki Nahçıvan seferi sırasında Sultan Mustafa'nın Ereğli'de boğulması hadisesinde başrol oynadığından o tarihten itibaren Zal nâmı ile anılmaya başlamıştır. Ardından Kapıcıbaşı olan Paşa, sırası ile Halep ve Anadolu Beylerbeylikleri'nde bulunmuştur. 975/1568'de vezirlik rütbesine yükselmiş ve aynı yıl Şahsultan ile evlenmiş-

Fotoğraf 1; Şahsultan Mektebi ve Sebili, Kazım Zaim, Belediye Arşivinden

Fotoğraf 2; Zal Mahmut Paşa Camii ve Medresesi üst Şadrevanlı mekan, Kazım Zaim, Belediye Arşivinden

tir. 988/1580'de vefat eden Paşa'nın en mühim eseri aşağıda vakfiyesini zikredeceğimiz camii ve medresesidir .

Mimar Sinan tarafından inşa edilen Camii ve külliye halen varlığını sürdürmektedir. Külliye sınırları içinde bulunan eserlerin mimari özellikleri ve sanat yönleri önemli olmakla beraber bu husus ayrı bir ihtisası gerektirdiğinden, konuyu uzmanlarına bırakarak vakfiyenin ve vakıf şartların izahına geçiyoruz.

1-Vakfiyenin Giriş Kısmı

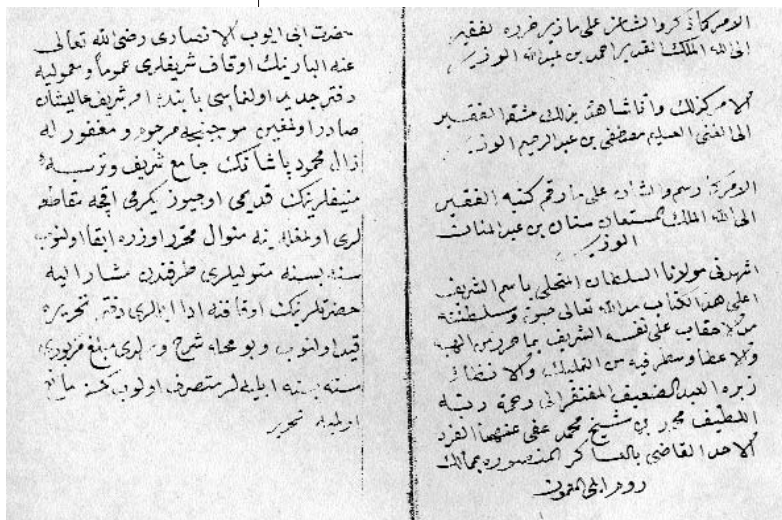
10 Şaban 985/23 Kasım 1577'de tesis edi-

len vakfın elimizde bulunan sureti, Evâhir-i Muharrem 1009/Ağustos 1600 tarihlidir . Tamamı yirmi bir varaktan oluşan vakfiyenin metni sülüs hattı ile kaleme alınmıştır. Devrin vakfiye metinlerinin çoğu Arapça yazılmışken, adı geçen vakfiye Türkçe kaleme alınmıştır ki, bu onun orijinal özelliklerinden biridir. Ancak Osmanlı yazı diline XVII.-XVI-II. asırlarda tamamen yerleşen Farsî kelime ve tamlama ağırlıklı metin anlayışı XVI. asrın sonlarında bu vakfiyede görülmektedir.

Vakfiyenin girişgah kısmında vâkıfların kimlikleri, önemli özellikleri ve vakıf eserlerinin tesis edildiği mekan tanıtılmıştır. Hemen ardından besmele, hamdele ve salvele kısımları yer almıştır. Gayet uzun olan Salvele kısmı "kim bana duâsında salavat okumazsa onun duâsına Hz. Allah icabet etmez ve ben de onun kabulü için şefaâtçi olmam" Hadis-i Şerifi ile . delillendirilmiştir. Salavatın arkasından Türkler'in, Hz. Peygamber(s.a.v) ve ashabına olan muhabbetini gösteren ifadeler vardır. Bu bölümde "benim eshabım yıldızlar gibidir hangisine uyarsanız kurtulursunuz " hadisi, salvele kısmının sonunda ise Rasûlullah(s.a.v)'tan vâkıfların yaşadığı zamana kadar dini mübîne hizmet etmiş olan âlimlere dua yer almıştır .

Dua ve tanıtım kısmından sonra dünya hayatının faniliğine ve ölüm vaktinin bilene-

Vakfiyenin metni

meyeceğine dair ayet zikredilerek ölümün her zaman insanın kapısını çalacak bir hakikat olduğu ve her zaman hazırlıklı olunması gereği hatırlatılmış, insanın sağlıklı günlerinde ahirete yönelik iyi amelleri işlemesinin lüzûmuna temas edilmiştir. Zal Mahmud Paşa'nın bu hakikati hiçbir zaman unutmadığı ve ahiret hayatını kazanmak için mallarının nerede ise tamamını vakfettiği belirtilmiştir.

Vakfiyede dünya hayatının fâniliğine, orada kazanılan mal ve mülkün, ahirette hiçbir işe yaramayacağına, ancak onların vakıf gibi ulvî gayelerle kullanıldığı takdirde kişinin "senâyı müslimin ve müslimat ve duâ-i mü'minin ve mü'minata mucip olarak bunların sebab-i affu ğufranlarına vesile olacağı"na temas edilmiştir.

Giriş cümlelerinin ardından vakıf ile alakalı temel bilgiler zikredilmektedir. Hicret-i nebeviyyenin 985 senesi Şabanının onunda Zal Mahmud Paşa ile eşi Şahsultan mallarının üçte birini vakfetmeyi karar kılmışlar ve "camii şerif-i dil guşâ ve medrese-i lâtife-i nüzhet fezâ bina eylenmesi"ni murad etmişlerdir. Şahsultan kendisine miras olarak kalacak mallarını da vakfetmeyi istemiş, ancak bu isteğinin kanuni şartları henüz oluşmadığından vasiyette bulunmuştur. Hanım Sultan, kardeşi III. Murad'dan "vasiyetlerinin husn-i tenfiz ve itmamını" rica etmiştir. Miras ile alakalı meselelerde de Valide Sultan'ı kendisine vasî nasb eylemiştir.

a-Vakfın İdaresi

Vakfa tayin edilen ilk mütevellî Hüseyin ağa ibn Abdülmuin'dir. Hüseyin Ağa aynı zamanda vakfa nâzir olarak da nasb edilmiştir. Onun vazifeleri şöyle ifade edilmektedir: "Zal Paşa ve Şah Sultan tarafından inşa ve bina olan evkâf-i hucet-i evsafın tesviye-i ahvâline ve husn-i intizâmına ve ahsen-i vech üzere ikmal ve itmamına, her asır ve her zamanın muktezasına göre evkâfı mezbureye lâzım olan himayet ve nezârette ayn ve inayete.., Zal Paşa'nın sülûs-i malının kabzına.., vasiyet ettiği hayratın binasına ..,sülûs-i malının vücuh-i hayrata sarf olunmasına...

Şah Sultan	Zal Paşa
Elli sekiz kere yüz bin ve 58.655 (5.857.655) akçe	Otuz kere yüz bin ve 18.008 (3.018.008) akçe
Toplam: 8.875.663 akçe	

Mütevellî Hüseyin Ağa, şart edilen vakıf mallarının tamamını tesbit etmiş ve vakfın para değerini şu şekilde kaydetmiştir:

Hüseyin Ağa'nın, yapmış olduğu ilk iş aynı gün vefat eden vâkıfların, techiz-tekfin ve arkalarından Kur'ân-ı Kerim okuma işleri ile vefat ettikleri gün, yedinci ve kırkıncı günlerde Müslüman fakirlere yemek verilmesi, "iskatı salat ve sair vacibat ve keffarat savm ve yemin ve hacc-i Beytullahi'l-Harem ve dahi telafisi mümkün olan baki vacibatı" yerine getirmek olmuştur.

Zal Paşa ile Şahsultan'ın vakıflarının işlemleri başlangıçta ayrı ayrı yürütülürken 994/1586 senesinde bilhassa Zal Paşa vakfının gelirlerinin zayıflaması dikkate alınarak, devrin Padişahı III. Murad'ın fermanı ile iki vakfın idaresi birleştirilmiştir. Dönemin vakıf uygulamalarına bakıldığında az rastlanan bu tatbikat, aynı gayeye ayrı vakıfların tek idare altında toplanması noktasından önemli bir merhalelerdir.

Mütevellî Hüseyin Ağa elinde bulunan paraları "istirbah(işletme)"a verip her yıl 131.492 akçe tahsil etmiştir. Onun padişah fermanı ile başka bir vazifeye tayin edilmesi üzerine mütevelliliğe Mustafa Kethüda getirilmiştir.

b-Vakıf Kanalıyla Yapılan Eserler

1-Türbe.

2-Filibe'de tam teşekküllü bir han.

3-Camii.

4-Hafız, müezzin ve misafirlere tahsis edilen beş oda.

5-Camii yakınlarında ve deniz sahilinde yirmi dört oda, altı dükkân ve bir mumhane

Fotoğraf 3; Şahsultan Türbesi ve Mektebi, Kazım Zaim, Belediye Arşivinden

Fotoğraf 4; Zal Mahmud Paşa Camiinin kış görünümü, Kazim Zaim, Belediye Arşivinden

6--Caminin karşısında şadırvan.

7-Medreseler:

Camiinin etrafına inşa edilen ve her birinin ayrı taç kapıları bulunan medreselerin müstemilatı ise şunlardır:

Üst Medrese(dahil):Kubbeli dershaneler, on adet talebe odası, bir mu'îd odası, medresenin sağında bir tuvalet.

Alt medrese(haric): Bir umumi derslane, on talebe odası, çok sayıda tuvalet, çeşme, duvarla çevrili bahçe.

Toplam vakıf malı 60 yük ve 7155 akçe(6.007.155) iken bu eserlerin inşası için 5.979.199 akçe harcanmıştır. Ayrıca mevcut binaların tamiri ve Filibe'de inşa edilen değirmenlere de1.252.563 akçe sarf edilmiş olup, bu masraflar muhasebe defterine kaydedilmiştir.

2-Vakfın Akarları

Vakfa gelir getirmesi amacıyla vâkıflar tarafından tahsis edilen akarlar şunlardır:

1-Camiinin kible tarafında altmış üç oda ve altı dükkandan oluşan bina.

2-Eyüp'te bir ekmek fırını.

3-Filibe yakınlarındaki İstanmaka'da üç göz ve Pirsıtaca Köyünde bir göz su değirmeni.

4-Filibe'nin Sutur Köyünde iki çuha dükkanı.

5-Filibe'de 12 köy .

Zal Mahmud Paşa'nın Eyüp'te inşa ettir-

diği külliye haricinde vakfiye metninde geçen iki ayrı yerde daha vakıf eserleri vardır; bunlar:

1-Ankara Vakfı: Vâkıf, Ankara'da kendi gelirleri ile satın aldığı ve yerleri ile adetleri aşağıdaki tabloda görülen on üç dükkânı da vakfederek, idaresini Eyüp'teki vakfının idaresi ile birleştirmiştir.

Dükkânın bulunduğu yer	Adedi
Kazancılar Çarşısı Başı	4
Mat'ablar çarşısı	3
Uzunçarşı	3
Yeğenbey Çarşısı	1
Koyun Pazarı	1
Kalealtı Yakınları	1
Toplam	13

Dükkânların kira gelirlerinden elde edilecek meblağların harcanması ile ilgili şartlar ise şöyledir.

1-Görev yapan personelin maaşlarının ödenmesi ve gerekli tamirlerin yapılması.

2-Ankara'da Feğanî Çelebi Mahalle Mes-cidi'nin imamına günlük iki akçe ve müezzine birbuçuk akçe verilmesi.

3-Haffaflar başında inşa ettirilen çeşmenin bakımına yevmi yarım akçe harcanması.

4-Çeşmenin bekçisine üç akçe verilmesi.

5-Ankara vakfının cibayet işlerini yerine getiren câbiye yevmi iki akçe verilmesi.

6-Câbinin, harcamaları yaptıktan sonra kalan miktarı; gerekiyorsa eserlerin tamirine, gerekmiyorsa İstanbul'a göndermesi.

2-Pirlipe Vakfı: Manastır'a bağlı bir kasaba olan Pirlepe'de Zal Paşa tarafından inşa edilen çeşme ve hamam suyunun temini maksadıyla kurulan vakfın şartları şöyledir:

Vakıf eserlerine gerekli tamir ve bakımı yapacak olan câbiye yevmi dört akçe tayin edilmiştir. Müteveli Hüseyin Ağa, vâkıfın ihsan ettiği 60.000 akçeyi işletmeye vermiş, birkaç yıl işletilen paradan 26.000 akçe elde edilmiştir.

3-Vakfın Şartları

a-Medrese Görevlileri ve Yevmiyeleri

Görevli Adı	Görevi	Adet	Yevmiye
Müdürris	Dahil ve Hariç Medreselerde görevli	2	50x2 =100
Mu'îd	Müdürrislere yardımcı olmak	2	8x2 =16
Danişmend	Her müdürrise 12 denişmend	24	48

b-Caminin Görevlileri ve Yevmiyeleric-

Görevli Adı	Görevi	Adet	Yevmiye
Hatip	Cuma ve bayram günleri va'az etmek	1	15
İmam	Cemaatle eda edilen namazları kıldırmak	2	2x10 ²¹
Vaiz	Cuma namazı sonrasında va'az etmek	1	15
Muvakkit		1	4
Müezzin	Öğle ikindi ve yatsı ezanlarını sırayla okumaları, her gece temsilci vermeleri, Cuma günlerinde Cuma ezanında toplanmaları	1	15
Ehli Kur'an	Cuma namazı sonrasında va'az etmek	8	7x2, Sermahfel 5
Na'tçı	El-Hac Seyh Abdurrahmanın Na't-ı Şerifinin okunması	1	
Muarref		1	3
Kayım		2	4x2
Kandilci		2	2x2
Buhuri		1	6
Farraş	Cami temizliğinde görevli	1	3
Farraş-ı sani	Şadırvan, kenef ve medreselerin etrafının temizlenmesi	1	3
Mahzenci	Caminin altındaki mühimmatı muhafazadan sorumlu	1	3
Ehli Kur'an	Öğle namazı sonrası vakıfların ve ehli imanin ruhlarına hatim okumaları	30	30x2
Duahan	Ehli Kur'anın içinden	1	1
Sandıkçı	Ecza-ı Şerifeyi muhafaza eylemek	1	1
Noktacı	Okunan ve okunmayan cüzlerin takibi	1	1
Kanalıcı	Su yollarının tamiri	1	4
Cüzhan	Türbede vakıfların ruhu için sabah namazı sonrasında beş cüz okunması	1	1
Türbe Bekçisi	Gece ve gündüz sırayla hizmet	1	1
Türbedar		1	5
Hacib	Türbedeki örtülerin bakımı	1	1.5

Mütevelli ve Diğer Görevliler

Görevli Adı	Görevi	Adet	Yevmiye
Mütevelli	Mevcut mütevelliden sonra	1	80
Muhasip Kâtip	İşinin ehli ve siyakat bilen	1	15
Câbi		1	5
Câbi	Filibede olan han ve evkafa	1	6
Meremmetçi	Cami medrese ve odaların gerektiğinde tamiri	1	3

Fotoğraf 5; Zal Mahmud Paşa Türbesi ve haziresi, Kazim Zaim, Belediye Arşivinden

4-Baklavalık tahsisi

Zal Mahmud Paşa, bazı görevlilere Ramazan-ı Şerif'te baklavalık ihsanında bulunmuş olup bu ihsanı şu şekilde tablolaştırabiliriz:

Görevi	Payı
İmam ve müezzine	ikişer yüz akçe
Her müezzine	yüzer akçe
İki kâyuma	ellişer akçeden yüz akçe
İki serraciye	yüz akçe verile
Toplam	1200 akçe

d-Mevlid okunması

Vâkif, her yıl Rebiulevvel ayında camiinde bir mevlüthan heyetinin toplanarak Manzume-i Türkî ile mevlid okumalarını, ve karşılığında 1000 akçe alıp aralarında paylaşmalarını şart etmiştir.

Vakıf işlerinin yürütmesi maksadıyla tayin edilen görevliler için senelik harcanacak toplam para 187.167.5 akçe olup, vakıf görevlilerinin sayısı mütevelli ve câbiler de dahil 120 kişidir.

e- Artan Paraların Kullanılması

Vâkif, toplanan paralardan arta kalan kısmın rasgele harcanmayarak biriktirilmesi ve bunların istirbah edilip zaman geçtikçe darlık olması durumunda kullanılmasını istemiştir. Artan paralarla yapılması şart edilen işler ise şunlardır:

Fotoğraf 6; Zal Mahmut Paşa Türbesinin kubbe ve süslemeleri, Kazim Zaim, Belediye Arşivinden

1-Medreselerde lâzım olabilecek kitapların alınması ve kitapların muhafazası maksadıyla bir hâfız-ı kütüp tayin edilmesi.

2-Gelir getirecek uygun akarların alınması.

3-Görevlilerin maaşlarının artırılması.

4-Talebe akçelerinin artırılması.

5-İlim talebinde çok istekli olup fakir olan talebelere onar akçeye kadar ek ödeme yapılması.

6-Türbe-i Şerife'de on beş cüz okunması.

7-Vakıf evlerde sakin olanlardan bazılarının iki-üç senede bir, yahut her yıl vâkıflara

vekaleten hac yapmaları.

8-On beş kişinin her gün camiide toplanıp tesbih ve tehlil eylemeleri.

9-Harcamalardan arta kalan 260.308 akçeden, 86.000 akçenin Pirlipe'deki çeşmelerinin su yolunun tamiri için harcanması ve kalan 174.380 akçenin yeni mütevellî Mustafa Kethüda'ya teslimi.

4-Hukukî Dayanak ve Şahidler

Vakıf, İmam Ebu Yusuf'un icthadı esas alınarak kurulmuştur.

Vakfiyenin son kısmında vakıf şartlarının değiştirilemeyeceğine ve vakfa son verilemeyeceğine dair "kim ki, onu işittikten sonra değiştirirse onun günahı değiştiren üzerinedir, muhakkak ki, Allah işiten ve bilendir" ayeti zikrolunmuştur .

Şahidler

Vezir Öbn Abdullah	Vezir Ahmet Öbn Abdullah
Vezir Mustafa Öbn Abdurrahman	Vezir Sinan Öbn Abdul'mennan
Rumeli kadiaskeri Muhammed ibn Şeyh Muhammed	

Vakfiyenin sonuna eklenen şerh, vakfa ayrı bir özellik kazandırmaktadır. Buna göre; her sene vakıftan, Eyyüb Sultan Camii ve külliyesi vakfına 320 akçe ödenmesi istenmekte ve bu şartın aksatılmadan devam ettirilmesi kimsenin mani olmaması istenmiştir.

Sonraki yıllarda Evkaf Nezareti tarafından tutulan muhasebe defterlerinden Zal Mahmud Paşa ve Şahsultan vakıflarının varlığını Osmanlı Devletini sonuna kadar sür-

Fotoğraf 7; Zal Mahmut Paşa Türbesi ve haziresi, Kazim Zaim, Belediye Arşivinden

اما بعد اشبو کتاب عنبرین نقاب مشکین سبحان کسود دینا
 مظهرش نور عجل روشنی چون دین مورد رخشان در خطی شمار
 معنی جود رشب بر تو نور تجلی مفیومنه مظہر علی اولوب مضمون مکتبت
 نشان دستوب سعادت عنونی سلسلہ روحان و لوال کونا کون
 حکم و عین و اشال اولقله صنوق جواهر جود فی ظرف لطافت و صرف
 صفوق سطور صفانا الموقی مطامع انظار و مسالط طرف اولوب
 نور بخش عیون اعیان و سرور افزای صدور اهل دانش و عرفان
 اولمشد بو کتاب بلوغت نشان و سفر حیل عبقری لبیان ما نند
 عزیز جان تنانہ سکا زقر و سبحی عود و عنبر الہ لوحہ سیمین و صفحہ
 کافورہ مرقوم اولسہ شایستہ و سزا بیکہ مدار سواد دین مورد بر لہ
 صحایف نور او ذرہ سطور تلسہ لایق در واد رکہ اولود در صفعا نمود
 تجید و تجید ملک حمید جمید ثانیاً غرہ دایم الورد تحت و در و کوشش
 مقام محمود صاحب اللہ و المحض الموریدی شتم و محتوی ثانیاً بزرگ
 شریف و اقبالہ قران ابرین ایکی دری درخشان و ایکی کوبک رخشان
 و قرقران اوج اهتسا اورد ایسلا قتلک او صاف و سمات و غلوق و صفات
 و انار خیل تلہی جامع و منظومی درک فی الحقیقہ بو کتاب بلوغت نصاب
 و آئینیہ جمال ان هذا لشیء بجمالک انشا و تحریر بہ باعث و بادی
 و تجید و تطینہ مقصود اصلی و علت عالی اول ایکی ذات سوده صفحا لک
 که مدت میا نلر نہ ما نند کوبک دری درخشان و بجز نقاب درخشان

dürdüğünü ve her yıl yapılan hesaplamalarda yukarıdaki şartlara göre tahsislerde değişiklikler olduğunu görüyoruz. Mesela 1117-1119/1705-1707 yıllarında yapılan muhasebeye göre vakfın toplam geliri 887.626 akçe olup, bunun 843.375 akçesi masraflara harcanmıştır. Bu meblağın 576.760 akçesi vazifelilere, kalan 266.715 akçe ise tamiratlara sarf edilmiştir. Vakfın tesis edildiği tarihlerde vazifelilere yapılan harcamanın 187.167.5 akçe olduğu nazar-ı dikkate alınırca yaklaşık 150 yılda gelirlerin üç kat kadar arttığı görülse de akçenin değerini gün geçtikçe düştüğü hususu hatırlanırsa bu artışın reel bir artış olmadığı görülecektir.

Mezkur vakıf 1924 yılında tasfiye edilmiş, medreseler aynı tarihte çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kapatılmış, camii ise Diyanet İşleri Başkanlığına bağlanmıştır. Eyüp'te vakıf akarları arasında yer alan binalar zamanla yıkılmıştır, Ankara'da bulunan dükkanlar ise vakıfların tasfiye sürecinde satılmıştır. Filibe ve Manastır'da bulunan vakıf tesisleriyle ilgili elimizde bilgi bulunmamaktadır.

Fotoğraf 8; Zal Mahmut Paşa Medresesi kapısı ve çeşmesi, Kazım Zaim, Belediye Arşivinden

